

NÉHÁNY MEGJEGYZÉS A KOMPETENCIA ALAPÚ OKTATÁSRÓL

Az alábbi megjegyzések kizárólag arra szolgálnak, hogy szándékunk szerint a lehető legrövidebben és áttekinthetőbben, definíciószerűen összefoglalják a témával kapcsolatos legfontosabb fogalmakat.

Mi a kompetencia?

„A kompetenciát úgy kell tekinteni, mint olyan általános képességet, amely a tudáson, a tapasztalaton, az értékeken és a diszpozíciókon alapszik, és amelyet egy adott személy tanulás során fejleszt ki magában.”³²²

Kompetencia alapú oktatásról szólva sokan úgy gondolják, hogy valami nagyon új dologról van szó, ami nemhogy egyszerűbbé tenné a tanulás-tanítás folyamatát, hanem főlegesen bonyolítja, az idősebb pedagógus generáció pedig gyakran a hideg víz újbóli feltalálásaként tekint rá. Nem véletlen ez a reakció, hiszen amíg nem kompetenciákról beszélünk, addig is tervezni kellett az ismeretanyag mellett az elsajátítást segítő változatos módszereket, egyéni munka, csoportmunka, szemléltetés, páros feladatok, stb., illetve az egyéni készség és képességfejlesztés módszereit, valamint a nevelési tervnek ezen kívül bizonyos szociális, erkölcsi és politikai célokat is meg kellett jelölni.

Mi tehát az új az úgynevezett kompetencia alapú oktatásban?

A kompetencia alapú oktatás nem egyszerűen módszer (és semmiképpen nem egy meghatározott módszer), hanem egy új oktatási rendszer, mely a hihetetlen gyors ütemű technikai és információs fejlődés, és a gyorsan változó globális társadalmak új kihívásaira kísérel meg választ adni. Alapvető célja a fenntartható fejlődés számára az emberi tőkét biztosítani, a tudás alapú társadalom követelményeinek megfelelő, egész életen át tartó tanulási folyamat keretében, európai dimenzióban.

Nem véletlen, hogy a legfejlettebb, az úgynevezett OECD országok kezdeményezték az új rendszer követelményrendszerének kidolgozását, és az úgynevezett DeSeCo Project (Definition and Selection of Competencies: Theoretical and Conceptual Foundations – A kompetenciák meghatározása és osztályozása: Elméleti és koncepcionális alapok) vezetője Svájc lett. A projekt azt vizsgálta, hogy a megváltozott körülmények között milyen kulcskompetenciákra van szükség a sikeres élethez és a jól működő társadalom megteremtéséhez.

Az Európa Tanács Lisszaboni Értekezletén határozták el a kompetenciákra vonatkozó referenciakeret kidolgozását. A referenciakeret a kompetencia és kulcskompetencia kifejezéseket használja, és kulcskompetenciaként azokat definiálja, amelyek a következő szempontok szerint a legfontosabbak:

³²² Coolahan, EU oktatáspolitikai szakértő

- kulturális tőke – a személyiség kiteljesítése és az egész életen át tartó fejlődés – a kulcskompetenciáknak képessé kell tenniük az embereket arra, hogy életük során olyan személyes célok elérésére törekedjenek, amelyek kijelölését személyes érdeklődésük, törekvéseik és a folyamatos tanulás iránti vágy határozza meg;
- társadalmi tőke – aktív állampolgári szerepvállalás és beilleszkedés a társadalomba - a kulcskompetenciáknak mindenki számára lehetővé kell tenniük a társadalom életében való aktív részvételt;
- emberi tőke – foglalkoztathatóság – minden egyes embernek képesnek kell lennie arra, hogy tisztességes munkához jusson a munkaerőpiacon.

A referenciák alapján a nemzetközi szakértők 8 kulcskompetenciát dolgoztak ki, amelyek természetesen bizonyos mértékig átfedik egymást, de a referenciák alapján értelmezhetőek:

1. Anyanyelvi kommunikáció

Szóbeli és írásbeli kifejezés, valamint a megfelelő szintű értelmezés képessége. Megfelelő módon történő nyelvi érintkezésre való alkalmasság a társadalmi és kulturális kontextusok teljes skáláján.

2. Idegen nyelvi kommunikáció

Nagyjából ugyanazokat a területeket öleli fel, mint az anyanyelvi kommunikáció. Szintje, a nyelvtudás foka az egyén általános és kommunikatív nyelvi kompetenciájára épül, igényeitől, szükségleteitől függő. Olyan készségeket is igényel, mint a közvetítés és a kultúrák közötti megértés.

3. Matematikai, természettudományi és technológiai kompetenciák

A matematikai kompetencia magában foglalja a négy alpművelet, a százalékok és törtek használatát, fejből és írásban végzett műveleteit, a mindennapi életben való alkalmazásukat. A hangsúly inkább a tevékenységen van, mint az ismereteken. A természettudományi kompetencia a természeti világ magyarázatára szolgáló ismeretek és módszerek használatára való hajlam és képesség. A technológiai kompetencia ennek a tudásnak értő alkalmazása az emberi környezet szükségyszerű átalakítása során.

4. Digitális kompetencia

Az elektronikus média magabiztos és kritikus alkalmazása a munkában, szabadidőben és a kommunikáció során. Logikus és kritikus gondolkodáshoz, magas szintű információkezelési képességhez kapcsolódik. A kompetencia alapvetően a multimédiás technológiájú információk keresését, értékelését, tárolását, létrehozását, bemutatását és átadását, valamint az internetes kommunikációban történő részvétel képességét foglalja magában.

5. A tanulás tanulása

Az önállóan és csoportban történő ismeretszerzés képességét jelenti. Része a hatékony időbeosztás, a problémamegoldás, az új tudás elsajátításának, feldolgozásának, értékelésének és beépítésének, valamint az új ismeretek és készségek különböző kontextusokban történő alkalmazásának képessége. E kompetencia szintjétől függ, hogy az egyén mennyire képes saját szakmai pályafutásának irányítására.

6. Személyközi és állampolgári kompetenciák

Mindazok a viselkedésformák, amelyek szükségesek a társadalom életében történő hatékony és konstruktív részvételhez, az esetleges konfliktusok oldásához. Mind a személyes, mind a csoportos érintkezés nélkülözhetetlen részei akár a köz-, akár a magánéletben.

7. Vállalkozói kompetencia

Egy aktív és egy passzív összetevője van. Magában foglalja egyrészt a változás kiváltására való törekvést, másrészt a már létező újítások elfogadásának, támogatásának és alkalmazásának képességét. Része az egyén felelőssége saját – pozitív és negatív - cselekedetei iránt, a stratégiai szemléletmód kialakítása, a célok kitűzése és elérése, valamint a sikerorientáltság.

8. Kulturális kompetencia

A gondolatok, élmények és érzések különféle módon történő kreatív kifejezését foglalja magában. Fontos szerepe van a közízlés alakulásában, az esztétikai tényezők mindennapjainkban betöltött szerepének formálásában. Tudatosítja az európai kultúra sokszínűségét, a más kultúrák elfogadása és tisztelete melletti identitástudatot.

Melyek a kompetencia alapú oktatás legfőbb követelményei tanári oldalról?

A tanárnak ismernie kell a tanulási folyamatot:

- Hogyan jön létre a tudás?
- Hogyan lehet készségeket, gondolkodásmódot fejleszteni?
- Milyen tanítási – tanulási stratégiákat célszerű alkalmazni?
- Milyen tényezőket kell figyelembe venni a pedagógiai döntések kialakításánál?
- Melyek az elvárható és elérendő fejlődési szintek? Stb.

A kompetencia alapú tanítási – tanulási folyamat körültekintő szervezést, sokszínű szervezési módokat igényel: frontális munka, csoportmunka, páros munka, tanuló párosban folyó munka, részben egyénre szabott munka, teljesen egyénre szabott munka, rétegmunka; melyek egyúttal együtt járnak az oktatási módszerek sokszínűségével is: elbeszélés, megbeszélés, szemléltetés, tanulói referátum, projektmódszer, kooperatív oktatás módszerei, előadás – magyarázat, vita, bemutatás. (A módszerek természetesen függenek a

tanulói létszámtól is: ideális esetben a kiscsoport 7 fő, a szemináriumi csoport 20 fő, e fölött elsősorban a frontális módszerek alkalmazhatók.)

Hogyan függ össze a kompetencia alapú oktatás és a moduláris rendszer?

A modul a teljes tananyag önállóan kezelhető része. Egy modul általában több tanegységből áll. Minden modul célja meghatározott szakmai kompetencia-együttesek kialakítása. Ezek a hallgató számára követelmény-modulként jelennek meg. Egy-egy intézmény úgynevezett modulterképe az adott szakképesítések - szakmai és vizsgakövetelményeiben meghatározott - szakmai moduljait, valamint azok egymáshoz történő kapcsolódásait tartalmazó dokumentum.

A szakképesítés követelménymoduljainak összessége tartalmazza a szakképesítés valamennyi, a szakmai és vizsgakövetelményben rögzített szakmai kompetenciáját.

A moduláris, kompetencia alapú képzés a feltétele például a felsőoktatásban az intézmények és a szakok átjárhatóságának, illetve, a munkaerő piaci igények jobb kielégítésének, mivel a rendszer könnyebb tovább- és átképzési lehetőségeket biztosít.

A moduláris szerkezet azt jelenti, hogy a rokon-szakmák közös tudásanyagát mostantól ugyanaz a követelménymodul tartalmazza. Így, aki egy szakma megszerzése során sikeres vizsgával teljesített egy bizonyos modult, annak nem kell abból ismét vizsgáznia, és a második szakma tanulásakor felmentést kaphat a tananyag egy - az első szakma keretében már megismert - része alól is. Az új struktúra tehát lehetővé teszi a szakmák közötti átjárhatóságot, illetve a korábban iskolai rendszerben, vagy (remélhetőleg Magyarországon is egyre nagyobb mértékben) az azon kívül elsajátított ismeretanyag beszámítását.

A moduláris rendszerű, kompetencia alapú oktatásra való áttérés nyilvánvalóan a jelenlegi kreditrendszernek az új struktúrához való átszabásával is együtt fog járni, hiszen például a rendvédelmi felsőoktatásban kreditrendszer már régóta létezik, a kompetencia alapú moduláris rendszerű képzés pedig csak most áll kidolgozás alatt. (Kredit: egy tanulmányi egység, tanfolyam elsajátításáért, vagy más tanulmányi tapasztalatért adott numerikus érték (kreditpont), melynek összességéért az oktatási, felnőttoktatási intézmény a vonatkozó szabályok értelmében, a tanulót jogszerű elismerésben (bizonyítványban, tanulmányi év elfogadásában, stb.) részesíti.)

A kompetencia alapú, moduláris rendszerű képzés az előzőek fényében egyfelől a korszerű, magas színvonalú, sokoldalúan alkalmazható és fejleszthető tudás kialakításának, másfelől az előttünk álló intézményi reformnak az alapja.

Irodalom

1. Ability Grouping in Education. International Journal of Educational Development. In: A komprehenzív iskola breviáriuma. Budapest, 2004. Komp Könyvek SuliNova
2. A kreditrendszer ma. Kérdések és feleletek. Forrás: www.kokel.mke.org.hu/2005_02
3. Az Adyligeti Rendészeti Szakközépiskola pedagógiai programja. www.arszki.hu
4. Bodonyi Ilona: Kompetenciák és Kreditek a rendvédelmi felsőoktatásban. Rendvédelmi Füzetek 2008/2. szám
5. Csapó Benő: A komplex problémamegoldás a PISA 2003. vizsgálatban. Új Pedagógiai Szemle 3. szám
6. Csapó Benő: A tudás és a kompetenciák. Forrás: www.oki.hu
7. Csapó Benő: Kognitív pedagógia. Budapest, 1992. Akadémiai Kiadó
8. Csapó Benő: Tudás és kompetenciák. In: Tudás és iskola. Budapest, Műszaki Kiadó
9. Dr. Poór Ferenc: Kompetencia a munkaerő kiválasztásban és képzésben. www.HRportal.hu

10. Dr. Ranschburg Ágnes: Kompetenciamérés a Szakiskolai Fejlesztési Program II. keretében. www.szakma.hu/komponensek
11. Felnőttoktatási és képzési lexikon. Budapest, 2002.
12. Golman, Heinz: Az elvárt kimeneti eredmények: sikeres élet. www.oki.hu
13. Hortobágyi Katalin: Projekt kézikönyv. Budapest, 2003. Iskolafejlesztési Alapítvány.
14. Klein Sándor: A tanulószervezet a tanulótársadalomban. Új Pedagógiai Szemle 2007/3
15. Laczkovich Jánosné: A szakmai és vizsgakövetelmények jogszabályi környezete, új fogalmai. www.nive.hu/nft/dokumentator/Laczkovichne_eloadasai1_Budapest_2006_10.ppt
16. Lóránd Ferenc: Komprehenzivitás és/vagy elitképzés. In: A komprehenzív iskola breviáriuma. Budapest, 2004. Komp Könyvek SuliNova.
17. Majoros Mária: Pólya György eredményei. www.matek.fazekas.hu/tanitasianyagok
18. Majoros Márta: Oktatáspolitikai viharok? Népszabadság, 2004. december 16.
19. Pólya György: A gondolkodás iskolája. Budapest, 1969. Gondolat Kiadó
20. The Definition and Selection of key Competencies. www.oecd.org/dataoecd.html
21. Udvardi-Lakos Lajos: Kompetencia, modularitás – paradigmaváltás a gyakorlatban. Konferencia kiadvány
22. Wass Vilmos: A kompetencia fogalmának értelmezése. www.oki.hu
23. Wirth, Werner: Von der Information zum Wissen. Die Rolle der Rezeption für die Entscheidung von Wissensunterschieden. Opladen/Wiesbaden 1997. Westdeutscher Verlag.
24. www.kepessegfejlesztas.hu 2007
25. www.pfa.hrw.de